

Правядзенне археалагічных раскопак з удзелам школьнікаў — справа карысная і высакародная. Па-першае, старажытныя помнікі гісторыі ратуюцца ад поўнага ці частковага знішчэння з боку чорных капальнікаў, ад дзейнасці сельскагаспадарчых і лесаабслуговых прадпрыемстваў. Па-другое, атрымліваецца навуковая інфармацыя, якая дазваляе папоўніць веды аб жыцці нашых продкаў, даныя аб грамадскім, гаспадарчым і культурна-рэлігійным жыцці ў старажытныя часы таго ці іншага рэгіёна. Па-трэцяе, праз удзел у археалагічных раскопках і дзякуючы правільнай ідэалагічна-выхаваўчай рабоце падчас летнікаў у школьнікаў фарміруюцца пачуццё патрыятызму і першыя навыкі даследчай дзейнасці.

Археалогія на карысць

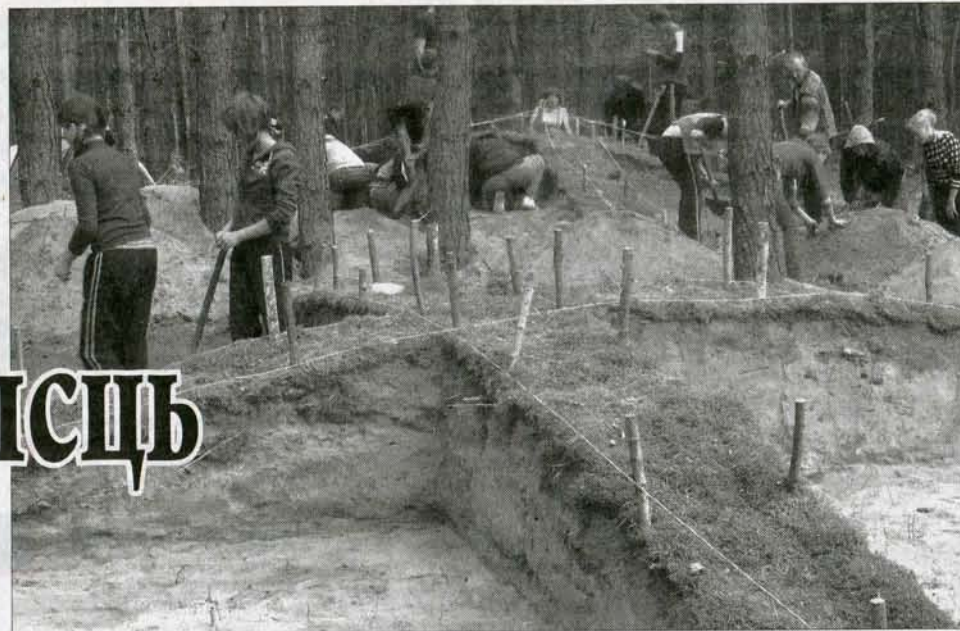
Асноўнымі аб'ектамі археалагічных даследаванняў з'яўляюцца стаянкі, селішчы, гарадзішчы (месцы пражывання) і курганы (пахаванні) нашых продкаў. Звычайна археолагі, калі вывучаюць старажытныя паселішчы, імкнуцца выкарыстоўваць больш дарослых памочнікаў, у асноўным студэнтаў ці валанцёраў, бо, напрыклад, гарадзішча патрабуе вялікай плошчы раскопвання, на што школьнікі фізічна не здольны. Акрамя таго, работа для дзяцей павінна быць асалядай, а не эксплуатацыяй іх працы. Таму, напрыклад, на Старадарожчыне школьнікі ўдзельнічалі ў даследаваннях курганоў, што менш энергазатратна і прыносіць больш хуткія і чаканыя для іх вынікі.

Правядзенне археалагічных даследаванняў для арганізатараў, выхавальнікаў і ўдзельнікаў звычайна звязана з пэўнымі перашкодамі і праблемамі, якія могуць адбіць жаданне да пошуку. Можна пачаць з самага таямнічага моманту. Так, вялікае колькасць людзей лічыць за праўду існаванне праклёну егіпецкіх пірамід і іншых старажытных пахаванняў. Вось і ў Беларусі некаторыя археолагі і ўдзельнікі даследаванняў гаварылі, што падчас раскопак старажытнага кургана яны нечакана пачыналі адчуваць сябе кепска. На іх думку, гэтыя пахаванні неслі нейкі праклён іх разбуральнікам ці проста мелі адмоўную аўру. Такім чынам, з пэўнай доляй верагоднасці можна казаць, што некаторыя

з курганоў самі абараняюць сябе ад любога ўздзеяння на іх з боку людзей. Кожны мае права верыць ці не верыць у гэта. На жаль, ні чорныя капальнікі, ні некаторыя лягасы і сельскагаспадарчыя прадпрыемствы ў тое не вераць, як, дарэчы, не вераць і ў тое, што за разбурэнне гістарычных помнікаў можа быць нейкае пакаранне.

На вялікі жаль, галоўныя перашкоды правядзенню навуковых даследаванняў і ўдзелу ў іх школьнікаў хаваюцца не ў тагасветнай прыродзе, а ў рэчаіснасці: нейкія бюракрытычныя парадкі, дзейнасць розных службаў, узровень адукаванасці той ці іншай службовай асобы. Згадваецца летнік, калі перашкодзіць правядзенню археалагічных даследаванняў спрабавалі прадстаўнікі аднаго з грамадскіх аб'яднанняў, сцвярджаючы, што ўсё робіцца незаконна. Навуковец Інстытута гісторыі НАН Беларусі Алег Іоў беспаспяхова імкнуўся давесці, што адкрыты ліст з акадэміі навук — гэта і ёсць дазвол на правядзенне раскопак, і ён нават прадугледжвае аказанне ўсебаковай дапамогі з боку мясцовых структур. Станоўча вырашыць непаразуменне атрымалася толькі з удзелам прадстаўніцка раённай пракуратуры.

Асаблівы жах падчас арганізацыі, правядзення і закрыцця археалагічнага летніка, які доўжыцца ўсяго 9 дзён, выклікае перспектыва складання і вядзення дакументацыі. Яе колькасць такая, што хочацца зрабіць на-

ступную выснову: самі раскопкі і дзеці проста перашкаджаюць у рабоце з гэтымі паперамі. Добра, калі ёсць нехта з выхавальнікаў ці метадыстаў з цэнтра турызму, згодных узваліць на сябе гэты цяжар.

Самыя вялікія праблемы нярэдка ўзнікаюць у адносінах з санітарна-эпідэміялагічнымі службаў, якія могуць як правесці амаль усё і выпісаць штрафы, так і наогул забараніць дзейнасць археалагічнага летніка. Прэтэнзіі могуць прад'явіць як прадстаўнікі лясніцтва той мясцовасці, дзе ладзіцца летнік і раскопкі, так і Міністэрства па надзвычайных сітуацыях. Але ж пры выкананні асноўных патрабаванняў яны, калі гаварыць пра Старадарожчыну, з разуменнем ставяцца да такіх мерапрыемстваў і замест штрафаў робяць заўвагі і нават згодны дапамагчы.

Нельга забываць і пра мясцовых жыхароў, некаторыя з якіх негатыўна ставяцца да раскопак курганоў, кажучы: "Не чапайце нябожчыкаў, няхай спяць спакойна". На жаль, яны не звяртаюць увагі на бульдозеры і лесавозы, якія часам з'яўляюцца ў месцах знаходжання помнікаў гісторыі, ці на загадкавых

хлопцаў каля курганоў з металашукальнікамі і рыдлёўкамі ў руках.

З павагай стаўлюцца да розных дзяржаўных службаў, іх інструкцый і патрабаванняў. Безумоўна, яны клапацяцца пра жыццё і здароўе дзяцей, стан навакольнага асяроддзя і захаванне помнікаў гісторыі. Але ж хочацца папрасіць разумець важнасць такіх навуковых мерапрыемстваў, як археалагічныя даследаванні і ўдзел у іх школьнікаў, і не забараняць, не абмяжоўваць іх, бо гэта прынясе карысць як беларускай навуцы, так і выхаванню будучых патрыётаў.

Тым педагогам-энтузіястам, якія толькі збіраюцца заняцца арганізацыяй археалагічных летнікаў, хочацца пажадаць упартасці і адсутнасці страху ў пераадоўванні цяжкасцей. Калі вельмі хацець — усё атрымаецца.

**Віталь ЮРЭВІЧ,
настаўнік гісторыі
сярэдняй школы № 2 Старых Дарог,
арганізатар археалагічных раскопак
у Старадарожскім раёне
ў 2010—2018 гадах.
Фота аўтара.**